

"...

I- İPTAL VE YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMLERİNİN GEREKÇESİ

İptal istemini içeren 10.8.2010 günlü dava dilekçesinin gerekçe bölümü şöyledir:

'1) 03.06.2010 Tarihli ve 5983 Sayılı Kooperatifler Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 3. Maddesi ile 24.04.1969 Tarihli ve 1163 Sayılı Kanunun Değiştirilen 90. Maddesinin İkinci Fıkrasının Anayasaya Aykırılığı

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 90 ıncı maddesinde yapılan değişiklikle, kooperatiflerin teftiş ve denetimlerinde değişiklik yapılmış, değişiklikten önce kooperatif kontrolörlerinin seçilme ve çalışma şekli ile görev ve yetkilerinin tüzükle tespit olunacağı belirtilmişken, kural genişletilerek, seçilme ve çalışma usul ve esaslarının tüzükle tespit olunacağı hüküm altına alınmıştır.

Kooperatif Kontrolörleri, 1163 sayılı Yasada belirtilen ilgili bakanlıkların (Yasanın ek 1. maddesine göre Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı ve Sanayi ve Ticaret Bakanlığı) kadrolarında, memur statüsünde bulunmakta ve denetim görevi yapmaktadırlar. Bakanlıklar, Devlet tüzelkişiliği içinde, genel idare esaslarına göre kamu hizmeti yürüten kurumlardır.

Anayasanın 128. maddesinin birinci fıkrasında, Devletin genel idare esaslarına göre yürütmekle yükümlü oldukları kamu hizmetlerinin gerektirdiği asli ve sürekli görevlerin, memurlar ve diğer kamu görevlileri eliyle görüleceği belirtilmiştir. 128 inci maddenin ikinci fıkrasında ise; 'memurların ve diğer kamu görevlerinin nitelikleri, atanmaları, görev ve yetkileri, hak ve yükümlülükleri, aylık ve ödenekleri ve diğer özlük işleri kanunla düzenlenir' denilmiştir.

Ortaklarının belirli ekonomik menfaatlerini korumak amacıyla kurulan ve Anayasanın 171. maddesine göre Devletin gelişmesini sağlayacak tedbirleri alması gereken kooperatiflerin, Devlet tarafından denetiminin, genel idare esaslarına göre yürütülen kamu hizmeti olduğu, bu denetimde görevli kontrolörlerin de Anayasanın 128 inci maddesinde belirtilen memurlar olduğu açıktır.

Kooperatif kontrolörlerinin seçilme ve çalışma usul ve esasları ile görev ve yetkileri konusunda, yasayla temel ilkeler konulup çerçeve çizilmeden, tüm düzenlemelerin sınırsız bir şekilde tüzük düzenlemesine bırakılması Anayasanın 128. maddesine aykırıdır.

Anayasanın 2. maddesinde, Türkiye Cumhuriyeti'nin hukuk devleti olduğu belirtilmiştir. Cumhuriyetin nitelikleri arasında sayılan hukuk devleti, insan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, eylem ve işlemleri hukuka uygun olan, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasaya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukuku tüm devlet organlarına egemen kılan, Anayasa ve hukukun üstün kurallarıyla kendini bağlı sayan, yargı denetimine açık, yasaların üstünde yasa koyucunun da bozamayacağı temel hukuk ilkeleri ve Anayasanın bulunduğu bilincinde olan devlettir. Hukuk güvenliği, hukuk devletinin en önemli ilkeleri arasındadır. Hukuk devleti olmak, yönetilenlere hukuk güvencesi sağlar. Yasal düzenlemeler, kamusal yetkinin kullanılmasında kişilere

güvence sağlamaya yöneliktir. Kooperatif kontrolörlerinin yasama işlemiyle yapılması gereken iş ve işlemlerinin, yürütme işlemi olan tüzükle tespiti hukuk güvenliği ilkesine de aykırılık oluşturur.

Açıklanan nedenlerle, 03.06.2010 tarihli ve 5983 sayılı Kooperatifler Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 3. maddesi ile 24.04.1969 tarihli ve 1163 sayılı Kanunun değiştirilen 90. maddesinin ikinci fıkrası Anayasanın 2. ve 128. maddelerine aykırı olup, iptali gerekmektedir.

2) 03.06.2010 Tarihli ve 5983 Sayılı Kooperatifler Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 3 üncü Maddesi ile 24.04.1969 Tarihli ve 1163 Sayılı Kanunun Değiştirilen 90. Maddesinin Üçüncü Fıkrasının İkinci Tümcesinin Anayasaya Aykırılığı

1163 sayılı Yasanın 5983 sayılı Yasayla değişik 90. maddesinde kooperatiflerin ilgili bakanlıklar tarafından denetimiyle ilgili düzenleme yapılmış, maddenin üçüncü fıkrasının birinci tümcesinde, kooperatiflerin, denetim sonuçlarına göre ilgili bakanlıkça verilecek talimata uymak zorunda oldukları belirtilmiştir.

Söz konusu üçüncü fıkranın ikinci tümcesinde ise; yapılan denetimler sonucunda, kooperatiflerin, kooperatif birliklerinin, kooperatif merkez birliklerinin, Türkiye Milli Kooperatifler Birliğinin ve bunların iştiraklerinin (dilekçede kooperatif olarak adlandırılacaktır) yönetim kurulu üyeleri ile üst düzey yöneticilerinin, hukuka açıkça aykırı eylem ve işlemlerinin tespit edilmesi durumunda, ilgili Bakanlığın, kamu yararı ve hizmet gerekleri dikkate alınarak gecikmesinde sakınca görülen hallerde ileride telafisi güç veya imkansız zararlara yol açılmasının engellenmesi amacıyla bu kişilerin görevlerine tedbiren son verebileceği belirtilmiştir. Böylece, kamu düzeni ve yararı amacıyla denetim yapan ilgili bakanlıklara, kooperatiflerin yönetim kurulu üyeleri ile üst düzey yöneticilerin görevlerine son verme konusunda yetki verilmiştir.

Kooperatifler, temel kuralları yasayla belirlenen, geliştirilmeleri konusunda Anayasanın 171. maddesiyle anayasal güvence altına alınan, 'ana sözleşme' ile kurulan, değişir ortaklı ve sermayeli, tüzel kişiliğe sahip ortaklıklardır. 1163 sayılı Yasanın 98. maddesine göre, bu Yasada aksine açıklama olmayan hususlarda Türk Ticaret Kanunundaki 'anonim şirketler'e ait hükümler uygulanacak, 99. maddesine göre de bu yasada düzenlenen hususlardan doğan hukuk davaları, tarafların tacir olup olmadıklarına bakılmaksızın 'ticari dava' sayılacaktır.

Anayasanın 48. maddesinde, herkesin dilediği alanda sözleşme özgürlüğüne sahip olduğu, özel teşebbüsler kurmanın serbest olduğu belirtilmiştir. Anayasada devlete bu özgürlük ve serbestliği sınırlama yetkisi verilmemiş; özel teşebbüslerin ulusal ekonominin gereklerine ve sosyal amaçlarına uygun yürümesini, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak önlemleri alma görevi verilmiştir. Anayasanın 'kooperatifçiliğin geliştirilmesi' başlıklı 171. maddesinde devlete verilen görev, kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak önlemleri almaktır. Bu maddede de herhangi bir sınırlama yetkisi yoktur.

Anayasanın 13. maddesinde, temel hak ve hürriyetlerin, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabileceği, bu sınırlamanın Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamayacağı belirtilmiştir.

Sözleşme özgürlüğü, özel hukuktaki irade özerkliği ilkesinin Anayasa hukuku alanındaki dayanağıdır. Özel hukukta irade özerkliği, kişilerin yasal sınırlar içerisinde istedikleri hukuki sonuca bu yoldaki iradelerini yeterince açığa vurarak ulaşabilmelerini ifade etmektedir. Anayasa açısından sözleşme özgürlüğü ise Devletin, kişilerin istedikleri hukukî sonuçlara ulaşmalarını sağlaması ve bu bağlamda kişilerin belli hukukî sonuçlara yönelen iradelerini geçerli olarak tanınması, onların iradelerinin yöneldiği hukukî sonuçların doğacağını ilke olarak benimsemesi ve koruması demektir. Sözleşme özgürlüğü uyarınca kişiler, hukuksal ilişkilerini özgür iradeleriyle ve sözleşmelerle düzenlemekte serbesttir. Anayasanın 48. maddesinde koruma altına alınan sözleşme özgürlüğü, sözleşme yapma serbestisinin yanı sıra, yapılan sözleşmelere dışarıdan müdahale yasağını da içerir. (AYMK., 07.02.2008 günlü, E.2005/128, K.2008/54).

Anayasanın 171. maddesinin ikinci fıkrasındaki 'Kooperatifler, Devletin her türlü kontrol ve denetimine tâbi olup, siyasetle uğraşamaz ve siyasi partilerle işbirliği yapamazlar' hükmünün 1995 yılında 4121 sayılı Yasa ile kaldırılmasıyla, kooperatifler üzerindeki Devletin her türlü kontrol ve denetim yetkisi Anayasal yetki olmaktan çıkarılarak, kooperatifçiliğin ilkeleri, ulusal ekonominin koşulları, ülke ve toplum yararı, üreticinin ve tüketicinin korunması, ortakların haklarının korunması, kooperatiflerin yararları, özellikleri, işlevleri gibi amaçlar gözetilerek yasal yetki kapsamına girmiştir.

Kooperatif yöneticileri ve üst yöneticileri, Yasadaki hükümlerle birlikte, ana sözleşmeye bağlı olarak, kooperatif genel kurulunda yapılan seçimle gelen, görev, yetki ve sorumlulukları ana sözleşmede gösterilen kişilerdir.

Kooperatif tüzelkişiliğinin kurucu unsurlarının kooperatifin ana sözleşme ve organları olduğu, kooperatiflerin, kuruluş sözleşmesi niteliğindeki ana sözleşmelerini kendilerinin oluşturabilecekleri, değiştirebilecekleri, organlarını belirleyebilecekleri, organlarının seçimi, seçilmiş organlarının görevlerine son verilmesi, iradeleri dışında ancak mahkeme kararı ile kapatılabilecekleri, sözleşme özgürlüğünün kapsamı içinde bulunmaktadır. Kooperatiflerin organlarında görev alan üyelerin herhangi bir nedenle görevlerinden ayrılmaları ve bu durumda yerlerine hangi usûlle seçim yapılacağına her kooperatifin kendi ana sözleşmesinde belirlenmesi, sözleşme özgürlüğünün doğal sonucudur.

İptali istenen kuralla, kooperatif yöneticileri ve üst yöneticilerinin ilgili bakanlık tarafından görevlerine tedbiren son verilmesi sözleşme özgürlüğüne Anayasanın 48 inci maddesinde öngörülmeyen bir müdahale oluşturmaktadır.

Öte yandan, Anayasanın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti, eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adil bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasaya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukukun üstün kurallarıyla kendini bağlı sayan, yargı denetimine açık olan devlettir.

'Hukuk güvenliği ilkesi', hukuk devletinde uyulması zorunlu temel ilkelerden birini oluşturmaktadır. Anayasada öngörülen temel hak ve özgürlüklerin kullanılmasının ve insan haklarının yaşama egemen kılınmasının önkoşulu olan hukuk güvenliği ilkesi, hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar.

İlgili bakanlığa verilen yetki, 'kamu yararı ve hizmet gerekleri' gibi soyut, belirsiz ve keyfi uygulamalara yol açacak genişliktedir. Daha önce tesis edilmiş bulunan işlemlerin doğurduğu hukuki sonuçları ortadan kaldıracak şekilde yasama tasarrufunda bulunulması, hukuk güvenliği ilkesine aykırılık oluşturur.

Açıklanan nedenlerle, 03.06.2010 tarihli ve 5983 sayılı Kooperatifler Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 3. maddesi ile 24.04.1969 tarihli ve 1163 sayılı Kanunun değiştirilen 90. maddesinin üçüncü fıkrasının ikinci tümcesi Anayasanın 2., 13., 48. ve 171. maddelerine aykırı olup, iptali gerekmektedir.

III. YÜRÜRLÜĞÜ DURDURMA İSTEMİNİN GEREKÇESİ

Hukuk devletine aykırı olan, temel hak ve özgürlükleri ölçüsüzce sınırlandıran ve Anayasaya açıkça aykırı olan bir düzenlemenin uygulanması halinde, sonradan giderilmesi olanaksız zararlara yol açacağı çok açıktır.

Öte yandan, Anayasal düzenin en kısa sürede hukuka aykırı kurallardan arındırılması, hukuk devleti sayılmanın da gereğidir. Anayasaya aykırılığın sürdürülmesinin, bir hukuk devletinde subjektif yararların üstünde, özenle korunması gereken hukukun üstünlüğü ilkesini de zedeleyeceği kuşkusuzdur. Hukukun üstünlüğü ilkesinin sağlanamadığı bir düzende, kişi hak ve özgürlükleri güvence altında sayılamayacağından, bu ilkenin zedelenmesinin hukuk devleti yönünden giderilmesi olanaksız durum ve zararlara yol açacağına duraksama bulunmamaktadır.

Söz konusu hükümlerin uygulanması halinde kooperatifçilik güvencesiz olarak denetlenecek, ağır baskı altında tutulacak ve seçimle gelen yöneticileri hukuka aykırı olarak görevden alınabilecektir. Ekonomik anlamda gerçek ve tüzel kişi tarafların önceden öngöremeyecekleri büyük kayıplara sebebiyet verebilecektir.

Anayasanın hükümlerine açıkça aykırılık taşıdığı muhakkak olan bu düzenlemenin uygulamaya geçmesi durumunda ise telafisi imkansız zararlar doğacaktır.

Bu zarar ve durumların doğmasını önlemek amacıyla, Anayasaya açıkça aykırı olan iptali istenen hükümlerin iptal davası sonuçlanıncaya kadar yürürlüklerinin de durdurulması istenerek Anayasa Mahkemesine dava açılmıştır.

IV. SONUÇ VE İSTEM

Yukarıda açıklanan gerekçelerle, 03.06.2010 tarihli ve 5983 sayılı Kooperatifler Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun;

1) 3. maddesi ile 24.04.1969 tarihli ve 1163 sayılı Kanunun değiştirilen 90. maddesinin ikinci fıkrasının, Anayasanın 2. ve 128. maddelerine aykırı olduğundan,

2) 3. maddesi ile 1163 sayılı Kanunun değiştirilen 90. maddesinin üçüncü fıkrasının ikinci tümcesinin, Anayasanın 2., 13., 48. ve 171. maddelerine aykırı olduğundan,

Esas Sayısı : 2010/79

Karar Sayısı : 2012/9

iptallerine, Anayasaya açıkça aykırı olmaları ve uygulanmaları halinde giderilmesi güç ya da olanaksız zarar ve durumlar doğacağı için, iptal davası sonuçlanıncaya kadar yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesine ilişkin istemimizi saygı ile arz ederiz."